

Nr 267.

Av herr **Lovén**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rikligare tillgång och billigare pris å kalk och cement m. m.

För bostadsbristens avhjälpande ha under senare åren stora summor offrats av det allmänna, utan att denna brist i någon nämnvärd mån nedbringats. Den enskilda byggnadsverksamheten tryckes av oerhört höga materialpriser, och omfattande, lämpliga tomter få härigenom ligga obebyggda. De redan färdigbyggda husen ha varit kostsamma vid uppförande och de, som äro under uppförande eller komma att uppföras, bli ännu dyrare. Hyrorna ha kunnat hållas inom rimlighetens gränser, endast tack vare lagstiftningens ingripande.

Att något bör göras för att nedbringa byggnadskostnaderna och därmed stimulera en mera omfattande byggnadsverksamhet, torde ligga i öppen dag.

Bästa sättet att kunna göra detta torde vara att nedbringa priset å de viktigaste materialier, som ifrågakomma vid husbyggnader. Och detta åstadkommes enligt min mening på det effektivaste sättet genom att riklig tillgång å materialier förefinnes i marknaden. En icke oväsentlig del av byggnadsomkostnaderna kommer på kontot: *kalk och cement*. Utom för bostadsändamål är billig kalk och cement av yttersta vikt för vårt jordbruk och vår industri. Jordbruket behöver billig kalk som jordförbättringsmedel och den behöver cement till ladugårdar och andra ekonomibyggnader. För jordbruk, hantverk och industri är billig drivkraft till arbetsmaskiner ett allt mer tvingande behov. De stora kostnaderna, till viss del beroende på de höga cementprisen, vid utbyggande av vattenfallen fördyra den elektriska kraften och försvåra landsbygdens elektrifiering.

Det förefaller besynnerligt i att icke kalk och cement kunna tillhandahållas till ett rimligt pris, då råvaran, varur de framställas, förekommer inom landet i mycket stor utsträckning. Men dels exporteras stora partier ur landet, särskilt av cement, och dels fördyras varan i stor utsträckning genom det höga priset å bränsle, vilket i regel måste inköpas och transporterats från annan ort än där råvaran för kalk och cement förekommer.

Men denna merkostnad skulle i någon mån kunna neutraliseras, om bränslefrågan kunde lösas, antingen genom att staten beviljade fraktlindring för det bränsle som åtgick till den kalk och cement, som komme till användning inom landet, eller också att åtgärder vidtoges från statens sida för att utröna, om inte bränsle på annat sätt kunde komma till användning vid producerande av kalk och cement, t. ex. genom användande av den skiffer som ofta finnes i de kalkförande jordlagren.

Kalk- och cementproduktionen i vårt land skulle emellertid avsevärt kunna utökas, om alla de befintliga tillgångar av råvaror, som finnas i jorden på skilda platser inom landet, bleve bearbetade. Vilka orsaker som bidragit till att så icke ännu blivit fallet, vågar jag icke här avgöra. Faktum är emellertid, att sådana råvaror finnas i stor utsträckning, som antingen icke alls äro komna till användning eller också i mycket ringa omfattning. Att det är av stort nationalekonomiskt intresse att dessa kalkfyndigheter bliva bearbetade, torde vara obestridligt.

De nu befintliga kalk- och cementfabrikerna ha förut haft vissa svårigheter att göra sig gällande på den utländska marknaden, väl huvudsakligen beroende på den lättare tillgången på billigt bränsle, som utlandets cementfabriker haft att tillgå. Av allt att döma torde efterfrågan på cement efter kriget komma att bliva enorm, och därav följer, att de svenska cementfabrikerna lättare än hittills få möjlighet att kunna göra sig gällande på den utländska marknaden. Men lika säkert blir då också möjligheten att inom landet kunna erhålla kalk och cement till rimligt pris ytterst minimal. Även om man önskar de nuvarande cementfabrikerna all möjlig framgång genom ökad export och därav följande arbetstillgång för vårt lands arbetare, kan man icke undgå att hysa en viss betänklighet för de konsekvenser, som en ringa tillgång på cement med åtföljande höga pris skulle hava på konsumenterna inom landet. Och de arbeten, som numera utföras för stats och kommuns räkning, där kalk och cement användas, äro så omfattande, att det torde vara ett viktigt statsintresse, att priset på dessa varor icke stiger allt för orimligt och ännu viktigare, att icke tillgången understiger efterfrågan.

Dessutom torde det vara ostridigt, att det icke kan vara annat än till landets nytta och gagn i sin helhet, att de naturtillgångar, som finnas, också utnyttjas. Om icke staten är beredd att själv övertaga och exploatera råvaran, torde det vara statens skyldighet att se till, att de hinder och svårigheter, som till äventyrs förefinnas, för att råvaran skall komma till användning, undanröjas. Det är allmänt bekant, att när kriget utbröt år 1914, var ett konsortium, som disponerade över ett avsevärt utländskt kapital, berett att igångsätta utnyttjande av vissa av dessa råvarutillgångar. Det är inte uteslutet, att utländskt kapital kan komma att stå till förfogande ännu en gång, och detta bör enligt min mening undvikas.

Staten bör ej vara en overksam askådare till att utländskt kapital förrycker inhemskt näringsliv till skada både för fabrikationens utövare och konsumenterna av varan. Och enda sättet att råda bot härför, om inte staten själv vill förädla råvaran, torde vara att stimulera den enskilda företagsamheten att utnyttja de möjligheter som förefinnas.

Och att behöva importera en vara, för vars framställande så riklig tillgång på råvara finnes inom landet, är ett misshushållande med landets möjligheter, som icke borde få ifrågakomma.

Lika förkastligt skulle det vara, om inhemskt kapital, som därav kunde ha intresse, inköpte de områden, där råvaran förekommer, och sedan låte den ligga obrukad och obearbetad. Det skulle vara att låta möjligheter för en samhällsgagnande industri ligga i vanhävd.

Enligt min mening är det av trängande vikt att en sakkunnig undersökning omedelbart vidtages för att utröna, huruvida icke kalk och cement med ekonomisk fördel och ett förbilligande av varan kunna tillverkas genom användande av skiffer som bränsle. Vidare bör undersökas, huruvida icke staten genom anläggande av egna fabriker eller annorledes bör medverka till att nya kalk- och cementfabriker anläggas och att varan kommer ut i marknaden till lägsta möjliga pris. Dessutom bör efterses, om icke genom ny lagstiftning eller andra åtgärder hinder bör läggas för utländskt kapital att inköpa inom landet befintliga kalkstens- och skifferlager.

Det torde även böra undersökas, huruvida icke ur den skiffer, som på många ställen förekommer bland kalken, någon biindustri kan uppstå, som i sin mån gör det mera lönande att bearbeta kalkfyndigheterna och därigenom förbilliga den färdiga produkten.

Jordbrukets behov av kalk skulle även kunna bli bättre tillgodosett, om alla de rika kalkfyndigheter som finnas bleve fullt och rationellt

utnyttjade. Det måste anses som ett slöseri med järnvägarnas trafikförmåga att, som nu ofta sker, transportera jordbrukskalk ända från Västergötland till Skåne. För att inte taga med i beräkningen de stora summor, som staten härför får erlægga i fraktrstitution. Det bleve en icke ringa nationalekonomisk vinst, om jordbrukskalk kunde tillhandahållas på närmaste håll och till billigaste pris.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört och i förhoppning, att riksdagen måtte uppmärksamma den nationalförlust, som åsamkas landet genom att rika naturtillgångar för producerande av kalk och cement ligga obrukade, samtidigt som synnerligen höga priser å dessa varor råda inom landet och man även i fortsättningen kan förvänta höga pris såväl inom landet som på världsmarknaden, får jag således hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning, huruvida icke genom anläggande av fabriker för statens räkning eller genom andra åtgärder rikligare tillgång och billigare pris kunde åstadkommas på kalk och cement, samt huruvida genom lagstiftningsåtgärder eller på annat sätt hinder bör resas för utländska medborgare eller bolag att inköpa eller äga skiffer- och kalkstenslager inom landet.

Stockholm den 2 februari 1918.

Carl Lovén.